

EUSKALERRITIK ZEAR

Olazar´tar Martin´egaz sarri egoten naz aldizkarirako nire idaz-lanak zuzentzen edo bear dogun guztirako. Eta noz bein gauzea tentaldi-arloro eroanda: “ia noz egiten dogun egun baten alaitasunezko osteratxo bat Euskalerrria obeto ezagutu daigun” esaten dautsetenean, berak ezer esan barik, urrengo alkar-eguneko tentaldira arte itxaro dau, eta orduan atara egun orretarako egitaraua.

Oraingoko egitaraua irakurten asi zanean, bidean esan-go daustela esan neutson, eta ondo dagoela esan ondoren Solozabal´tar Paulin be, gugaz etorriko zala esan eban.

Alkar-eguna Zornotzan Bagilla´ren 1´ean goizeko 10´etan non eta noizko egun-orduak ezarrita, irurak Zornotza´tik urten gendun Kexana´runtz, bidean Luxaondo´n geratuta “Zugatz-Malato”ren oroi ingurua ikusteko.

Irugarren edo laugarren apainketako aldakuntza da Larunbatean ikusi genduna, eta ez dabe egin ganorazko oroi gaillu bat, Euskalerrriko zanean legean “Zugatz-Malato”k gogora dakarren oiturazko legeen erakusmena jendarteari ezagutzera emoteko.

Arrespalditza´ko bidea artuta Kexana edo Kexaa´ra joan giñan an dagozan dorreak eta erakus-tokiko ingurua ikustera.

Aiala´ko ibarra mendi aundien artean mugatuta dago, Ego aldean “Sierra Salvada”, bere bizkarrean 1.185 m.´ko goieraz Eskutxi mendia luzetzen dala. Eta Iparraldean Mena eta Aiala´ko ibarrak zarratzen dauan 998 m.´ko Ganekogorta aundia.

Kexana edo Kexaa inguratzen daben erriak, Iparraldek: Beotegi, Billodas eta Iburguen; Egoaldetik: Ozeka, Menoio eta Izoria; Mendebalean: Erbi eta Luxu; eta Eki-aldean edo Eguzki-aldek: Arispaldiza 1.095 urteko agirian agertzen dan antzera, edo Arrespalditza gaur izendatuta dagoan lez, dira.

1.095´eko urteetan Lekaidetxea aipatzen da, baiña daukazan babeserako dorre aundiak ez dira egiten XIV´n gizaldi amaiera arte. Aiala Ibarra´ren eleiz, baseliza eta lekaide/lekaimetxe askotako arduradunak izan ziran bere abatak.

1.257 urtean, Aiala abade-nausigo edo abadeburumende (arciprestazgo) agertzen da, beste 10 apaizburumendeakaz batera: Orduña, Zuia-Barrutia, Kuartango, La Ribera, Trebiño, Bitoria, Ganboa, Leniz eta Egilaz´ekin antziñako Araba osotzen ebenak. Onen oiñarririk Araba´ri IX gizaldian Gotzaintasuna emon jakon eta Araba´ko konde guztien indarra ezartzen zan bere magalean.

Oroigarri ederra da Kexaa´ko inguru ori, edestian zaa-

rra eta oso aberatsa dalako. Aiala´ko jauntxutasunak Nafartar, Leoneko leenengo eta gero Leon-Gaztelarreko erregeakaz arreman aundiak euki ebazan.

Araba´ren eta batez be Aiala´ko edestian muturra apur bat sartuta ikusiko dogu: zelan, Ispania´ko I Karlos, Alemani´ko V, Bizkai´ko Jauna, Gipuzkoa, Araba eta Nafarroa´ren erregea-gandik asita, Cisneros kardinala aaztu barik, Espaina´ko kaizergotzaren ametsdunak azten dira erdi-ugarte onen barruan dagozan erriak batzangotuten, maltzurtasunean, zuurtasunezko lege eta guda-indarrak erabiliz. Baiña Habsburgotarrak ez eben lortu ori, erri berezien legeak iraun egin ebelako 1.838´ko urtean guda-ko izkilluakaz eta guzurrakaz Euskalerrria menperatu eben. Alde-batetik, Aiala´tarrak leen Euskaldun berezko erri-legearen aldekoak ziralako, nai-ta euren jabetasunezko Murga´tar leiñukoak, I Karlos´en aldekoak izan.

Dorretzar barruan dagoan “Virgen del cabello” otoiztokira sartu giñan leenengo, eta bertan dauan erretaula edo aldare-buru ederra ez da sortzezko edo jatorrizkoa aldatua baiña, kantziller´en aldare-buru Txikago´ko erti-eder´en ikastetxean dagoelako.

Bertan, eliz-mai aurrean Lopez de Aiala´tar Pedro eta Guzman´tar Leonor´en illobi-irudi ederrak dagoz kokatuta.

Lekaimetxe´ko (bebarrukoak diran “clarisas”: argizaleak?) eleizara joan giñan gero, eta nundik-nora ikusi neban, guri txikitan ainbeste atsegin emoten euskun izena Sarmiento´tar Maria´ren illetako soin-gaiña alde batean, eta bestean Perez de Aiala´tar Fernando´rena.

Geiena ikusi gendunean, liburuak erosi genduzan. Bat ederra beintzat, Kexaa´ko dorrea egin zanetik 600 urte bete ziranean argitaratutako oroit-arazle edo gomutagarriko liburua.

Amurrio´ko bidea artuta Orduña´ra Antigua´ko Amaren eleiza ikustera joan giñan. Ango edertasunak ikusi ondoren, bertako liburua erostera, baiña txirrina jota ez zan agertzen iñor.

Orduña´tik Espejo´ra joan giñan bazkaltzeko, eta eze-ren premiña barik an egon giñan solaseko izketaldi eder baten Pauliñ´ek txokor ederra erre-arte.

Angosto´ra joan giñan Ama Birjiña´ren leize-zulo edo koba ta erreka ikustera, lekaidetxe ederra, eleiza ta inguruak ikusita Balpuesta´ko Done Maria´ren Kolejiata (zelan euskeraz?) Gotzain-Eleiza izan zana Autrigo´en Gotzaiña an egon zalako, Nerbioi-ibaitik Balpuestara´ko lurrak kontuan artuta. Guztiz ardura-gabean dago ain garrantzi aundiko eta oroimengarria dan eleiza, dorre eta

inguruko etxeak. Gure eskuetan egon bear ziran zaintzeko, Espaina menperatzaillearen eritzikoari ez dautselako ardurua Euskalerriko edestia. Alpertasuna errepideetan be argi ikusten dala.

Balpuesta´tik Basabe´ra joan giñan Pauliñentzat iru urtean leenengo apaiz-erria izan zana eta irurogeita iru urte andik urten eballa.

Eleiz ondora joan giñan eta etxe baten aurrean ezarrita andra-gizon zartsu bi egon ziran.

Gurditik beratu gintzazenean Paulin euroi begira adarra joten asi jakien.

Pauliñek itandu eutsoen ia eurak nungoak ziran, eta erantzun ondoren eurok be alegindu ziran ia gu nungoak giñan itanduten.

Martin´ek, Mungia´koak garela esan ondoren, gizon zarra Ortiz de Zarate eta Urtaran´tar Angel deitzen zanak: Mungia.....(eta ezar-lekutik jauzkada egin eta beragana joanda), Paulin !! esan da besarkatu eben.

Olan egon ziran zati baten eta Angel´ek beren andeari Oribe eta Kinkozes´tar Sokorro deitzen zanari Alberto´ren billa joateko esan eutson.

Alberto esan egon eta eleiza ikustera joan giñanean Paulin aldare aurrean erdi ametsetan geratuta, Martin´eri esan neutson: "zenbat arpi ibiliko ote da gogoratzen unetxo onetan". Martin irripartxu bategaz erantzun eustan, eta laster Paulin´eri gogoratu eutson gure ostera ez zala amaitu oraidiño.

Martin eta ni eleizatik urtenda gurdira joan giñan, eta birritan gurdiaren txirrina jo izan bear gendun bizkortu daitezana.

Ez da gutxiagorako, irurogeita iru urte geroago leen, euren gaztetasunaren arreman-miñako gertakizunak gogoratzen asi ezkeru. Kontuan artuta: 1.936´ko guda osetetik 1.940-1.944´ko denbora latzak izan zirela.

Senar-emasteak agurtu ondoren Kinkozes´era joan giñan Artziniegako bidea artzeko, eta bertan Intziña´ko Ama Birjiñaren Santutegia ikusteko.

Eleiza ikusi ondoren lekaretxearen atea jo gendun bertako liburua erosi gura gendulako, baiña an ez eben iñork atea zabaldu.

Lekaidetxe ederra eta ondo apainduta dagon ingurua da, danok ikusi bear doguna. Bide batez beren edestia ezagututa, jakin daigun zelako edertasunak daukaguzan gure Euskalerrri maite onetan.

Gordexola´ra joan giñan eta ostera amaitzeko Somorrostro´ko burni meaztegi ingurua ikustea egon zan lez Martin´ek asmatutako ibilbidean, txirringa baten gaiñean etorri zan gizon bateri itandu geuntson ia bide labur bat ezetuten ba eban ara joateko. Ezetz esan ebanean eta berandu ta bide-luzea izan zan lez..... gizon aregaz denbora apur baten alkar adarra jotena egonda etxerako bidea artu gendun.

Egun ederra ospatu gendun, batez be, Euskalerrria gaurtik aurrera obeto ezagutzen dogulako beren arimaren izaera eta irudian, benetan ederra dana.

Zornotzan agurtu gintzazenean, ostera au ez dala aske-nekoa izango´ren asmoakin bakotza beren etxera joan giñan.

**ATUTXA´tar PAUL
ZORNOTZA´n 2.003´an BAGILLA´ren 9´an**

BILBAO
UDALA
AYUNTAMIENTO

●
LAGUNTZAILLE

IPUIN-SARIKETA (BILBAO´KO UDALAREN BABESPEAN)

EUSKARAZALEAK ALKARTEA´k, urte guztietan lez aurten be, ipuin sariketea iragarten dau, oiñarri-arauak oneik dirala:

- Ipuiñak euskeraz eta erriak erabilten dauan euskalkia erabilliaz idatziak izan bearuko dabe eta idazkerea, EUSKERAZAINTZA´k argitaratua eta ZER aldizkarian erabilten dana.
- Ipuiñak asmatutakoak edo errian batuak izango dira, ez idatzita dagozanak edo itzulpenak.
- Luzeera iru orrialdetik lau orrialdera, idazkiñez idatzita eta bitarte bi dirala. Saria irabazten dabenak ZER´en argitaratuko dira.
- Saririk irabazten ez dabenak be bai ipuiñaren barrenean idazleak baimena emoten dauanean.
- Azillaren azkenerako EUSKARAZALEAK ALKARTEA´ren etxean (Bilbao´ko Colon de Larreategi, 14, 2.ª eskoia) egon bear dabe. Abenduaren azkenerako emongo da maikoen erabagia eta Zer´en agertuko da, Urterrillean, baita DEIA Egunkarian be albait lasterren.
- Sariak lau izango dira:
 - 1.ª 300,50 euro.
 - 2.ª 240,40 euro.
 - 3.ª 180,30 euro.
 - 4.ª 120,20 euro.
 - 5.ª 60,10 euro.
- Ipuiñak izen ordeagaz bialdu eta karta-azal txiki baten barruan izen-ordea ta izena.
- Epea abenduaren azkenera arte luzatzen da.

EUSKARAZALEAK